

Inspiracje, problemy i obszary badawcze w naukach o zarządzaniu – spojrzenie retrospektywne

Bogdan Nogalski

Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku, Instytut Zarządzania i Finansów

Artykuł przedstawia sytuację, w której w sposób badawczy, naukowy i empirycznie weryfikowany polskie środowisko naukowe podejmuje, w pracach awansowych na stopień naukowy doktora habilitowanego, problematykę związaną z treścią i obszarami dociekań w naukach o zarządzaniu. Ów stan faktyczny przedstawiony został na podstawie analizy danych o postępowaniach awansowych przeprowadzonych w latach 2007–2015 (pierwsze półrocze). W artykule poszukuje się odpowiedzi na kluczowe pytanie problemowe: Czym się zajmują, jakie mają priorytety i dokąd zmierzają polskie nauki o zarządzaniu?

Słowa kluczowe: nauki o zarządzaniu, prace habilitacyjne, subdyscypliny, inspiracje, obszary badawcze, rozwój dyscypliny.

Wprowadzenie

Inspiracje, realizowane problemy i obszary badawcze każdej dyscypliny naukowej to niezwykle ważna płaszczyzna, która służy monitorowaniu stopnia i tempa jej merytoryczno-metodologicznego rozwoju. Z jednej strony pozwala na śledzenie tendencji zmian zarówno w nauce, jak i świecie empirii. Z drugiej zaś ukazuje równocześnie stopień kompatybilności prowadzonych prac naukowych z zakresem zarządzania z szeroko rozumianymi problemami występującymi w przedsiębiorstwach i gospodarce.

Celem opracowania jest retrospektywne, z perspektywy minionych dziewięciu lat, spojrzenie na tę kwestię. Generalnie ma ono służyć poszukiwaniu odpowiedzi na kluczowe pytanie problemowe: Czym się zajmują, jakie mają priorytety i dokąd zmierzają polskie nauki o zarządzaniu? W poszukiwaniu odpowiedzi uwaga zostanie

skupiona na dwóch aspektach procesu poznania, mianowicie przedstawieniu zakresu tematycznego owej problematyki oraz pola jej eksploatacji w polskich uczelniach. Ten pierwszy pozwoli na stwierdzenie, jaka problematyka cieszy się największym zainteresowaniem w procesach awansowych polskich przedstawicieli nauk o zarządzaniu, na ile jest ona inspiracją dla środowiska naukowego do podejmowania wyzwań naukowych i czy odpowiada ogólnoświatowym trendom w tej dyscyplinie. Ten drugi pozwoli stwierdzić, które problemy badawcze i w jakich uczelniach dominują, przez co owe uczelnie można określić jako liderów i wiodące dla nauk o zarządzaniu ośrodki naukowe. Tak zarysowany obraz przedstawia stan faktyczny, w jakim polskie środowisko naukowe, w pracach awansowych na stopień naukowy doktora habilitowanego, podejmuje w sposób badawczy, naukowy i empirycznie weryfikowany, problematykę związaną z treścią i obszarami dociekań w naukach o zarządzaniu.

Baza metodyczna

Podstawę metodyczną opracowania oparto na dwóch założeniach. Pierwsze z nich dotyczy podmiotowego obiektu analizy. Z uwagi na dostępną bazę informacyjną, skupiono uwagę na analizie zawartości treści problemowej prac naukowych przygotowanych w ramach postępowań awansowych na stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauki ekonomiczne, w dyscyplinie nauki o zarządzaniu, w latach 2007–2015. Bazę tę stanowią notatki autora jako członka sekcji II Nauki ekonomiczne Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów (CKdsSiT). Z uwagi na brak dostępu do źródeł informacji nie analizowano tematyki podejmowanej w ramach innych postępowań awansowych, tj. doktorskich oraz profesorskich. Uznano, że prace naukowe, na podstawie których uzyskuje się samodzielność naukową, stanowią na tyle ważny argument dla rozwoju danej dyscypliny, aby można wnioskować z niego o stanie wiedzy, kierunkach i tendencjach jej rozwoju. Również sam okres spojrzenia na problem z perspektywy prawie dekady jest wystarczający, aby odzwierciedlał tendencje i proces dokonywanych zmian. Drugie założenie dotyczy przyjęcia adekwatnego wzorca metodologicznego służącego kwalifikacji zawartości tematycznej owych prac do poszczególnych obszarów badawczych i struktury problemowej/tematycznej dyscypliny w postaci tzw. subdyscyplin nauk o zarządzaniu. W tym obszarze, co należy z satysfakcją odnotować, trwa w Polsce ożywiona dyskusja. Znalazła ona swoje odzwierciedlenie na forum kwartalnika „Organizacja i Kierowanie”, jak i w szerokiej wypowiedzi J. Lichtarskiego w znakomitej, ostatnio wydanej publikacji pt. *Praktyczny wymiar nauk o zarządzaniu* (Lichtarski, 2015). Do pogłębionej jej lektury namawiam wszystkich tych, którzy zajmują się problematyką nauk o zarządzaniu.

W czasopiśmie tym, w tej materii, pojawiły się dwa ciekawe poznawczo i metodologicznie stanowiska (Sudoł, 2014; Cyfert i in., 2014). Są one pokłosiem szerokiej dyskusji przedstawicieli środowiska nauk o zarządzaniu, jaka trwała na posiedzeniach plenarnych Komitetu Nauk Organizacji i Zarządzania PAN (KNOiZ PAN).

Dla realizacji celu opracowania wykorzystano jedno z tych stanowisk, zaprezentowane przez zespół młodych badaczy, członków KNOiZ PAN, który działał pod kierunkiem prof. Sz. Cyferta. Za szczególnie użyteczny dla realizacji celu opracowania uznano opisany i przedstawiony przez nich model kategoryzacji wielokryterialnej i wielopoziomowej typologii subdyscyplin w naukach o zarządzaniu, który oparty został na podejściu diagnostycznym „od ogółu do szczegółu”, z wiodącym kryterium charakteru prowadzonych badań. Pozwoliło to na wyodrębnienie dwóch podstawowych nurtów badawczych, mianowicie nurtu teoretycznego (składającego się z trzech subdyscyplin) i nurtu praktycznego. W tym ostatnim, jako bardzo złożonym i wewnątrznie zróżnicowanym, na podstawie kolejnych kryteriów typów organizacji wydzielono dwie subdyscypliny oraz wydzielono trzy poziomy (strategiczny, operacyjny i funkcjonalny) kryteriów poziomów zarządzania. I tak dla poziomu strategicznego wyodrębniono dwie subdyscypliny, zaś dla dwóch pozostałych poziomów wydzielono po siedem subdyscyplin dla każdego z nich (szczegóły Cyfert i in., 2014). Dokonana kategoryzacja subdyscyplin pozwoliła na wyodrębnienie 21 w miarę zwartych i jednoznacznych problemowo-tematycznych obszarów badawczych. Struktura dokonanego podziału znalazła pełne odzwierciedlenie w konstrukcji tabel ilustrujących i opisujących przedmiot prowadzonej analizy.

Kierunki inspiracji poznawczych i rozwój obszarów badawczych – ujęcie tematyczne

Ten aspekt analizy ukazuje stan badań w zakresie polskich nauk o zarządzaniu w świetle wyodrębnionych kategorii opisu, tj. 21 subdyscyplin (tabela 1).

Przedstawiony stan ukazuje liczbę podjętych i zgłoszonych w ramach postępowania awansowego, w poszczególnych latach, prac habilitacyjnych. Informuje o ogólnej liczbie podjętych starań (361 wniosków) oraz o tendencjach i ich nasileniu w poszczególnych latach. Pokazuje też, co jest najcenniejsze, główne kierunki inspiracji w postaci rozwoju zainteresowań merytorycznych pracowników naukowych i koncentracji na poszczególnych problemach. Szczególnie mocno rozwinięty jest nurt praktyczny nauk o zarządzaniu. Oczywiście fakt ten nikogo nie dziwi, bowiem nauki o zarządzaniu są dyscypliną praktyczną. Niemniej jednak, gdy fakt ten skonfrontujemy z zainteresowaniami rozwiązywaniem problemów w ramach nurtu teoretycznego, to zauważymy, że liczba podejmowanych w tym zakresie

badania jest bardzo skromna, a inspiracja znikoma, ledwo 5,5% ogółu tematów. A przecież nurt ten – z grubsza – dotyczy prac i problemów stanowiących swoisty fundament metodologiczny rozwoju dyscypliny. Można by powiedzieć, że to wielka szkoda. Ale prawda jest nieco inna i bardziej budująca. W większości bowiem rozpraw habilitacyjnych dostrzegamy i znajdujemy próby formułowania rozwiązań metodycznych, które wzbogacają nurt teoretyczny o nowe narzędzia metodyczne.

Tabela 1. Kierunki inspiracji poznawczych i rozwój obszarów badawczych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu

Subdyscyplina/obszar nauk o zarządzaniu	ROK									RAZEM
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	do 06/2015	
NURT PRAKTYCZNY										
POZIOM ZARZĄDZANIA										
Poziom strategiczny										
Zarządzanie strategiczne	2	1	1	4	6	9	27	4	4	58
Przedsiębiorczość	1	2		1			4	1		9
Poziom operacyjny										
Wspomaganie decyzji menedżerskich	1		3	1	1	2	10	1	3	22
Zachowania organizacyjne	1	3	2	1	5		5		3	20
Zarządzanie procesami	2	1		2	1		3			9
Zarządzanie innowacjami	1	3	1	2	1	3	4	1		16
Zarządzanie jakością		1			1	1	1	2	1	7
Zarządzanie projektami				1		2	5	3		11
Zarządzanie wiedzą i informacjami	10	6	4		2	3	12	2		39
Poziom funkcjonalny										
Zarządzanie usługami	1			4		1	2		1	9
Zarządzanie finansami przedsiębiorstw	2	4	1		3	1	4		2	17
Zarządzanie wartościami niematerialnymi	1	2	2		1	5	4		2	17
Zarządzanie logistyką	1	2		6	1	4	2	4		20

Subdyscyplina/obszar nauk o zarządzaniu	ROK									RAZEM
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	do 06/2015	
Zarządzanie produkcją i technologią							2	1		3
Zarządzanie marketingiem	1	4	1	4	2	2	7	3	4	28
Zarządzanie zasobami ludzkimi	1	4	3		5	6	6	2	1	28
TYPY ORGANIZACJI										
Zarządzanie organizacjami gospodarczymi	1	1	1	2	2	2	1			10
Zarządzanie publiczne i NGO	1		2	1	3	3	5		3	18
NURT TEORETYCZNY										
Teoria organizacji i zarządzania		1			2	2	1		1	7
Metodologia nauk o zarządzaniu			1			1	2			4
Studia krytyczne w naukach o zarządzaniu				1		1	6		1	9
RAZEM	27	35	22	30	36	48	113	24	26	361

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie przedstawionego w tabeli 1 wymiaru kategoryzacji obszarów badawczych i problemowych (subdyscyplin) nie dostrzega się faktu, iż w pracach habilitacyjnych mamy często do czynienia z tzw. hybrydą¹ problemową. Utrudnia ona jednoznaczną kwalifikację tytułu danej pracy awansowej i jej autora do konkretnego obszaru badawczego².

Analizując dane z tabeli 1 można zauważyć, że główny wysiłek poznawczy tej grupy badaczy koncentruje się na badaniu i rozwiązywaniu problemów z zakresu

¹ Sz. Cyfert i in. nazywają to matrycą subdyscyplin i przedstawiają ją w przywołanym tekście na rysunku 1 (Cyfert i in., 2014).

² Dla przykładu posłużę się tytułem rozprawy habilitacyjnej zgłoszonej w ramach jednego z wniosków o postępowanie. Tytuł tej pracy brzmiał: *Zarządzanie wiedzą w tworzeniu innowacji: model dojrzałości projektowej organizacji*. Pytanie, do jakiego obszaru należy zaliczyć tę tematykę: zarządzania wiedzą i informacją?, zarządzania innowacjami?, a może zarządzania projektami? Sam autor pozycjonuje się w tym ostatnim obszarze badawczym.

operacyjnego oraz funkcjonalnego poziomu zarządzania, a także – w nieco mniejszym, choć jeśli rozpatrywanym indywidualnie, ogromnie znaczącym, stopniu – problemom z zakresu poziomu strategicznego. W zakresie tych dwóch pierwszych z wymienionych poziomów powstały 124 opracowania poświęcone rozwiązaniu problemów natury operacyjnej, a 122 opracowania dotyczyły rozwiązań problemów natury funkcjonalnej. Razem stanowi to ponad 62% źródeł inspiracji w habilitacyjnych postępowaniach awansowych. Łącznie licząc, rozwiązaniu problematyki dotyczącej trzech wymienionych poziomów zarządzania poświęcono 313 opracowań, tj. ponad 86,7%, czyli cztery piąte wszystkich opracowań.

Gdyby spojrzeć indywidualnie na każdy z 21 wydzielonych problemowych obszarów badawczych, to priorytet (16.6%) w badaniach habilitantów stanowi problematyka zarządzania strategicznego³. Badacze, co można stwierdzić na podstawie oglądu tematyki ich prac, koncentrują uwagę poznawczą na zagadnieniach: analizy, planowania i kontroli strategicznej, realizacji strategii, strategiach i sposobach rozwoju (konkurencyjności, internacjonalizacji, nadzorze korporacyjnym, zmianach oraz modelach biznesu). Równie silną i wyraźną inspirację dla polskich habilitantów (ponad 10%) stanowi problematyka dotycząca zarządzania wiedzą i informacją⁴, szczególnie zagadnienia związane z zarządzaniem marketingowym⁵ i zarządzaniem zasobami ludzkimi⁶ jako problemami funkcjonalnymi (po 7,75%). Istotne też miejsce w badaniach tego typu zajmują narzędzia wspomagające

³ Zagadnienie to indywidualnie i szeroko omówił Nogalski (2013). Celem tej pracy było określenie na podstawie obserwacji zachowań środowiska akademickiego oraz awansowych procesów rozwoju naukowego, głównie na stopień naukowy doktora habilitowanego, stanu badań problemów z zakresu zarządzania strategicznego oraz podejmowanych w różnych ośrodkach akademickich Polski ciekawych inicjatyw poznawczo-metodycznych określających perspektywy i wiodących (ze względów poznawczych i aplikacyjnych) w przyszłości szczegółowych tematów, zagadnień dotyczących zakresu problemowego zarządzania strategicznego. Zainteresowanie zagadnieniami zarządzania strategicznego potwierdza też analiza dociekań naukowych kandydatów na tytuł naukowy profesora nauk ekonomicznych, zwłaszcza gdy źródłem (podstawą merytoryczną) ich starań jest dorobek z zakresu nauk o zarządzaniu. I tak w wypadku 29 wniosków, które złożono w latach 2011–2015 (I półrocze) o tytuł profesora, ich autorzy wywodzili się głównie z subdyscypliny zarządzanie strategiczne (34,3% wniosków), zarządzanie marketingowe (27,5%) oraz zarządzanie wiedzą i informacjami (7%). W pozostałych wypadkach byli to pojedynczy przedstawiciele ośmiu następujących subdyscyplin: przedsiębiorczości, zarządzania procesami, zachowań organizacyjnych, zarządzania innowacjami, zarządzania logistyką, zarządzania jakością, metodologii nauk o zarządzaniu oraz studiów krytycznych w naukach o zarządzaniu.

⁴ Obejmuje ona takie zagadnienia, jak: informacje, wiedza i kapitał intelektualny jako zasób, strategie i modele zarządzania nimi, wywiad gospodarczy, wiedza organizacyjna, systemy informacyjne, komunikacyjne i ich projektowanie, rozwiązania IT. Szerzej odnieśli się do tego zagadnienia Nogalski, Szpitter (2010).

⁵ Dotyczą one problemów związanych z zachowaniami nabywców i konsumentów, działań marketingowych (w tym sieci) i ich efektywności, rozwoju produktów i usług.

⁶ Dotyczą zagadnień modeli, funkcji i efektywności zsl.

jące podejmowanie decyzji menedżerskich⁷ (6,1%). Silną pozycję wśród badaczy zajmuje również problematyka dotycząca współczesnych procesów logistycznych⁸, a zwłaszcza ich rozwoju. Wymienione obszary badań łącznie stanowią ponad 55% źródeł inspiracji i wszystkich tematów prac naukowych podejmowanych w postępowaniach awansowych na stopień doktora habilitowanego w naukach o zarządzaniu. Pozostałe obszary badawcze są indywidualnie zróżnicowane i mają obecnie mniejszą siłę inspiracji, wzbudzają nieco mniejsze zainteresowanie potencjalnych habilitantów. Na podstawie danych z tabeli 1 oraz szczegółowej analizy tytułów poszczególnych prac można stwierdzić, że podejmowana przez polskie środowisko nauk o zarządzaniu problematyka odpowiada ogólnoswiatowym trendom w tej dyscyplinie (koncentracja na zagadnieniach strategicznych oraz wiedzy i informacji). Tym samym stanowi ona niezwykle aktualną przesłankę i inspirację do podejmowania tego rodzaju wyzwań poznawczych. Rozczarowujące jest nikłe w sumie zainteresowanie polskich pracowników naukowych problematyką zarządzania procesami (2,5%) i zarządzania projektami (3%) – a jest to jeden z czołowych kierunków zainteresowania nauki światowej w zakresie zarządzania. W tym zakresie polskie nauki o zarządzaniu nieco odbiegają od trendów nauki światowej.

Na marginesie analizy danych z tabeli 1 warto zwrócić uwagę na wpływ zmian legislacyjnych dotyczących procedur awansowych na wzrost aktywności kadr naukowych w tym zakresie. Zmiany, jakie zaproponowano w nowelizacji ustawy o stopniach i tytułach naukowych spowodowały – w 2012, ale zwłaszcza w 2013 roku – gwałtowny, niemal trzykrotny, wzrost liczby składanych wniosków. Oczywiście wzrost ilościowy nie pozostał bez wpływu na jakość przygotowanych prac i końcowy sukces ich autorów.

Kierunki inspiracji poznawczych i rozwój obszarów badawczych – ujęcie według ośrodków naukowych

W tym ujęciu przedstawianego zagadnienia wzięto pod uwagę tylko te uczelnie, a w zasadzie ich jednostki organizacyjne (wydziały/kolegia), które mają uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauki ekonomicznej, w dyscyplinie nauki o zarządzaniu. Takich jednostek jest obecnie 17⁹. W badaniach uwzględniono 16 jednostek, w tym IOiZwP ORGMASZ

⁷ Obejmują: teorię i proces podejmowania decyzji, optymalizację i racjonalność decyzji, elastyczność i ryzyko.

⁸ Obejmują problematykę organizacji logistyki i zarządzania łańcuchem dostaw.

⁹ Ostatnio, w maju i czerwcu 2015 r., uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauki ekonomicznej w dyscyplinie nauki o zarządzaniu otrzymała RW

w Warszawie¹⁰. Informacje dotyczące kierunków inspiracji poznawczych i rozwoju obszarów badawczych w ujęciu ośrodków naukowych, z uwagi na trudności zawarcia ich w jednej, analitycznej tabeli, przedstawiono w trzech tabelach charakteryzujących grupy i typ uczelni (techniczne i instytuty badawcze, *stricte* ekonomiczne oraz o charakterze uniwersyteckim), a także w tabeli syntetyzującej to ujęcie.

Tabela 2. Kierunki inspiracji poznawczych i rozwój obszarów badawczych – uczelnie o profilu technicznym i instytuty badawcze

Subdyscyplina/obszar nauk o zarządzaniu	Nazwa			RAZEM
	Politechnika Częstochowska w Częstochowie	Politechnika Wrocławska we Wrocławiu	Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemśle ORGMASZ w Warszawie	
NURT PRAKTYCZNY				
POZIOM ZARZĄDZANIA				
Poziom strategiczny				
Zarządzanie strategiczne	5		1	6
Przedsiębiorczość				
Poziom operacyjny				
Wspomaganie decyzji menedżerskich	1	3	1	5
Zachowania organizacyjne		1		1
Zarządzanie procesami	1			1
Zarządzanie innowacjami	1	1	1	3
Zarządzanie jakością				
Zarządzanie projektami		2		2
Zarządzanie wiedzą i informacjami	1		2	3
Poziom funkcjonalny				
Zarządzanie usługami				
Zarządzanie finansami przedsiębiorstw			1	1
Zarządzanie wartościami niematerialnymi	3			3

Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie oraz RW Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

¹⁰ Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemśle ORGMASZ w Warszawie (IOiZwP ORGMASZ) w roku 2008 utracił tego typu uprawnienia.

Zarządzanie logistyką	3	1	1	5
Zarządzanie produkcją i technologią				
Zarządzanie marketingiem	2			2
Zarządzanie zasobami ludzkimi				
TYPY ORGANIZACJI				
Zarządzanie organizacjami gospodarczymi				
Zarządzanie publiczne i NGO		1	1	2
NURT TEORETYCZNY				
Teoria organizacji i zarządzania				
Metodologia nauk o zarządzaniu				
Studia krytyczne w naukach o zarządzaniu	1			1
RAZEM	18	9	8	35

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 2 przedstawiono aktywność awansową na poziomie realizacji postępowań habilitacyjnych dwóch politechnik posiadających do tego uprawnienia. Obie uczelnie uzyskały uprawnienia w roku 2011. Wyraźną aktywnością w tym względzie wykazała się RW Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, która w okresie niespełna czterech lat przeprowadziła 18 postępowań. Cechą charakterystyczną tych postępowań była koncentracja tematyczna na problematyce dotyczącej zarządzania strategicznego oraz równorzędnie zarządzania logistyką i zarządzania wartościami niematerialnymi. Pozostałe obszary badawcze były w tym środowisku podejmowane incydentalnie. Warto zauważyć, że Wydział Zarządzania ukierunkowany był głównie na rozwój samodzielności naukowej własnych pracowników. Usługowo wspierał także rozwój kadrowy pracowników Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej oraz Wydziału Zarządzania Politechniki Lubelskiej. Z kolei tematyka postępowań habilitacyjnych przeprowadzonych na RW Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej koncentrowała się, zgodnie ze specjalizacją tej rady, na problematyce wspomaganie decyzji menedżerskich oraz zarządzania projektami. Łącznie uczelnie o charakterze technicznym w procesie postępowań awansowych odgrywają aktualnie ważną rolę, aczkolwiek, rozpatrując ją w skali raczej niewielką (niespełna 10% zrealizowanych postępowań). Wydział obok rozwoju własnych pracowników wspomagał rozwój pracowników naukowych, głównie Wydziału Zarządzania Politechniki Warszawskiej, a także innych uczelni.

Tabela 3. Kierunki inspiracji poznawczych i rozwój obszarów badawczych – uczelnie o profilu *stricte* ekonomicznym

Subdyscyplina/ obszar nauk o zarządzaniu	ROK								RAZEM	
	SGH w Warszawie		UE Poznań	UE Wrocław			UE Katowice	UE Kraków		
	KNoP	KZiF	WZ	WZliF	WNE	WZ	WZ	WEiSM		
NURT PRAKTYCZNY										
POZIOM ZARZĄDZANIA										
Poziom strategiczny										
Zarządzanie strategiczne	3	3	4	7	1	5	6	1	30	
Przedsiębiorczość			1			2		1	4	
Poziom operacyjny										
Wspomaganie decyzji menedżerskich	1	3		4		2	2		12	
Zachowania organizacyjne	1	1	4	5		1	1		13	
Zarządzanie procesami			4	2		1			7	
Zarządzanie innowacjami		1		1		1	1		4	
Zarządzanie jakością			3	2				1	6	
Zarządzanie projektami		1	1	1		3	1		7	
Zarządzanie wiedzą i informacjami	3	1	2	7	1	4	2		20	
Poziom funkcjonalny										
Zarządzanie usługami		1	1		1	2	1		6	
Zarządzanie finansami przedsiębiorstw			1	2			1		4	
Zarządzanie wartościami niematerialnymi	3	1	2	2			3		11	
Zarządzanie logistyką			5			3			8	
Zarządzanie produkcją i technologią				1					1	

Subdyscyplina/ obszar nauk o zarządzaniu	ROK								RAZEM
	SGH w Warszawie		UE Poznań	UE Wrocław		UE Katowice	UE Kraków		
	KNoP	KZiF	WZ	WZiIF	WNE	WZ	WZ	WEiSM	
Zarządzanie marketingiem		3	3	3	2	4	3		18
Zarządzanie zasobami ludzkimi	2	2	1	3	1	1	3	1	14
TYPY ORGANIZACJI									
Zarządzanie organizacjami gospodarczymi	1	1	1	1					4
Zarządzanie publiczne i NGO			1				5	1	7
NURT TEORETYCZNY									
Teoria organizacji i zarządzania		1	2						3
Metodologia nauk o zarządzaniu				1			2		3
Studia krytyczne w naukach o zarządzaniu		2	1	1	1	1			6
RAZEM	14	21	37	43	7	30	31	6	188

Źródło: opracowanie własne.

Uczelnie o profilu *stricte* ekonomicznym stanowią na mapie polskich nauk o zarządzaniu dominujący obszar. Przeprowadziły one ponad 50% postępowań awansowych, w tym znaczna część to postępowania awansowe pracowników naukowych niebędących pracownikami tych uczelni. Najbardziej aktywnymi w tym względzie były RW Zarządzania, Informatyki i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (ok. 12%) oraz RW Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (ponad 10%). Postępowania awansowe przeprowadzone w uczelniach *stricte* ekonomicznych decydują o strukturze problemowej rozwoju dyscypliny nauk o zarządzaniu ujmowanej z perspektywy źródeł inspiracji i obszarów badawczych. W ramach tych postępowań dominują w kolejności zagadnienia zarządzania strategicznego (ok. 16%), zarządzania wiedzą i informacjami (ok. 11%), zarządzania marketingiem (niespełna 10%), zarządzania zasobami ludzkimi (niespełna 8%) i wspomagania decyzji menedżerskich (niespełna 7%). Szczególnie intensywnie rozwijana była na WZiIF UE we Wrocławiu problematyka zarządzania strategicznego oraz zarządzania wiedzą i informacjami, a także

zachowań organizacyjnych (lider). Przy czym warto wskazać na równie intensywny rozwój problematyki zarządzania strategicznego na Wydziale Zarządzania UE w Krakowie, a także rozwój na tym wydziale problematyki dotyczącej zarządzania publicznego (lider). W sposób bardziej zrównoważony, a jednocześnie zróżnicowany, była podejmowana i rozwijana w postępowaniach awansowych problematyka badawcza na WZ UE w Poznaniu – w równym stopniu zagadnienia dotyczące zarządzania logistyką (lider), zarządzania strategicznego, zachowań organizacyjnych, zarządzania procesami, jak i zarządzania marketingowego oraz zarządzania jakością.

Tabela 4. Kierunki inspiracji poznawczych i rozwój obszarów badawczych – uczelnie o profilu uniwersyteckim

Subdyscyplina/obszar nauk o zarządzaniu	ROK					RAZEM
	UG Gdańsk	UMK Toruń	UŁ Łódź	UW Warszawa	AKL Warszawa	
	WZ	WNEiZ	WZ	WZ	Senat	
NURT PRAKTYCZNY						
POZIOM ZARZĄDZANIA						
Poziom strategiczny						
Zarządzanie strategiczne	2	2	9	4	5	22
Przedsiębiorczość	2		1	2		5
Poziom operacyjny						
Wspomaganie decyzji menedżerskich			1	3	1	5
Zachowania organizacyjne	1		1	2	1	5
Zarządzanie procesami	1					1
Zarządzanie innowacjami	1	2	4	1	1	9
Zarządzanie jakością		1				1
Zarządzanie projektami	1		1			2
Zarządzanie wiedzą i informacjami	4	3	5	3	1	16
Poziom funkcjonalny						
Zarządzanie usługami	1		1	1		3
Zarządzanie finansami przedsiębiorstw	1		7	2	2	12

Subdyscyplina/obszar nauk o zarządzaniu	ROK					RAZEM
	UG Gdańsk	UMK Toruń	UŁ Łódź	UW Warszawa	AKL Warszawa	
	WZ	WNEiZ	WZ	WZ	Senat	
Zarządzanie wartościami niematerialnymi			2	1		3
Zarządzanie logistyką	1	1	2	3		7
Zarządzanie produkcją i technologią	1		1			2
Zarządzanie marketingiem	3	1	2	3		9
Zarządzanie zasobami ludzkimi	3		8		3	14
TYPY ORGANIZACJI						
Zarządzanie organizacjami gospodarczymi	1	1	2	1	1	6
Zarządzanie publiczne i NGO	2		3	4		9
NURT TEORETYCZNY						
Teoria organizacji i zarządzania			1		3	4
Metodologia nauk o zarządzaniu			1			1
Studia krytyczne w naukach o zarządzaniu				1	1	2
RAZEM	25	11	51	32	19	138

Źródło: opracowanie własne.

Uczelnie o profilu uniwersyteckim stanowią również silny obszar na mapie rozwoju polskich nauk o zarządzaniu. Przeprowadziły one ok. 36% postępowań awansowych, w tym znaczną część (podobnie jak w uczelniach ekonomicznych) stanowiły postępowania awansowe pracowników naukowych niebędących pracownikami tych uczelni. Najbardziej aktywnymi w tym względzie były RW Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego (ok. 38%) i RW Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego (ok. 24%), a następnie RW Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego (ok. 18%). Postępowania awansowe przeprowadzone w uczelniach o profilu uniwersyteckim także istotnie wpływają na strukturę problemową rozwoju nauk o zarządzaniu, rozpatrywaną w kontekście źródeł inspiracji i obszarów badawczych.

W ramach tych postępowań dominują w kolejności zagadnienia zarządzania strategicznego (ok. 16%), zarządzania wiedzą i informacjami (ok. 12%), zarządzanie zasobami ludzkimi (ok. 10,5%), zarządzanie finansami przedsiębiorstw (niespełna 9%). Szczególnie intensywnie rozwijana była na WZ UŁ problematyka zarządzania strategicznego (lider), zarządzania zasobami ludzkimi (lider) oraz zarządzania finansami przedsiębiorstw (lider). Warto wskazać na dość intensywny rozwój problematyki zarządzania strategicznego AKL w Warszawie. W sposób bardziej zrównoważony, a jednocześnie zróżnicowany, była podejmowana i rozwijana w postępowaniach awansowych problematyka badawcza w pozostałych uczelniach typu uniwersyteckiego.

Przedstawiona analiza pozwala na stwierdzenie, jakie problemy badawcze i w jakich uczelniach są eksploatowane czy dominują w dorobku naukowym ich pracowników oraz ośrodków jako skupiska uczonych i środowiska naukowego. Pozwala to na określenie liderów – wiodących dla danej problematyki ośrodków naukowych.

Podsumowanie

Zamieszczone w tabelach 1–4 dane sugerują przeświadczenie, że polskie nauki o zarządzaniu traktowane jako dyscyplina naukowa w ostatnich latach intensywnie się rozwijają. I jest to prawda, i zjawisko pocieszające. Świadczy o tym nie tylko liczba przygotowywanych prac naukowych (średnio ok. 40 rocznie), ale i w sumie dość wysoki ich poziom merytoryczno-metodyczny, nasycany jednocześnie innowacyjnymi i oryginalnymi propozycjami. Jest to konstatacja wynikająca z doświadczeń autora jako członka CKDsSiT i jego udziału w licznych procesach dokonywania oceny prac habilitacyjnych. W tym zakresie propozycje tematyczne, inspiracje, zainteresowania poznawcze czy obszary badawcze polskich nauk o zarządzaniu nie odbiegają znacząco od zainteresowań poznawczych i obszarów badawczych poważnych zagranicznych ośrodków badawczo-naukowych, spotykanych i przedstawianych przez nie w literaturze europejskiej czy światowej propozycji i rozwiązań merytoryczno-metodycznych. Pod względem podejmowanych problemów badawczych, przedstawianych propozycji merytorycznych, nie odbiegamy od osiągnięć europejskich. Polscy przedstawiciele nauk o zarządzaniu mocno eksponują ich praktyczny nurt. Przejawia się on w licznych próbach sugerowania rozwiązań służących poprawie efektywności i sprawności zarządzania w praktyce gospodarczej.

W nieco mniejszym zakresie przedstawiciele polskich nauk o zarządzaniu koncentrują się w swoich pracach na kompleksowym ujęciu problematyki metodologicznej. Jak wcześniej wspomniano, w pracach habilitacyjnych pojawiają się

liczne propozycje metodyczne, lecz nie mają one jednak charakteru na tyle ogólnego i utylitarnego, aby budować na ich podstawie fundament metodologiczny tej dyscypliny. Najczęściej są to propozycje metodyczne, które uznać można za inspirujące, innowacyjne i oryginalne, ale jedynie pod względem operacyjnym. Wspomagają one odcinkowo rozwiązywanie konkretnego problemu, ale trudno im przypisać charakter uogólniający.

Generalnie aktywność środowiska nauk o zarządzaniu w rozwiązywaniu naukowo-praktycznych problemów polskiej gospodarki – mam na myśli poważne naukowe badania i implementację ich wyników – w perspektywie nadchodzących lat, uznać należy za budującą. Wszystkie ośrodki naukowe dokładają swoje poznawcze cegiełki, budując w ten sposób spójny zbiór ważnych i kluczowych dla rozwoju dyscypliny zagadnień. Na tym tle można zaryzykować tezę, że ukształtowany kierunek rozwoju dyscypliny nauki o zarządzaniu prowadzi do skutecznego zmniejszania istniejącej luki poznawczej i aplikacyjnej między nauką i praktyką polską a europejską czy światową. Odpowiedź na pytanie, dokąd zmierzamy jako przedstawiciele tej dyscypliny jest w tym kontekście dość jasna i precyzyjna.

W zakończeniu warto zwrócić uwagę na nowe, możliwe że wiodące (ze względów poznawczych i aplikacyjnych) dla przyszłości nauk o zarządzaniu, tematy czy zagadnienia. Jak wskazano w opisie zakresu tematycznego, nauki o zarządzaniu są dyscypliną naukową mocno osadzoną w realiach współczesnych przedsiębiorstw i gospodarki, jak pisze w zakończeniu swojej pracy J. Lichtarski „...procesom rozwoju teorii i metodologii zarządzania oraz jej zastosowań towarzyszą liczne i różnorodne ograniczenia, trudne do eliminacji w krótkim czasie. Niemniej jednak na wszystkich, od których zależy powodzenie w zakresie zastosowań i rozwoju tej wiedzy, ciąży powinność systematycznych starań (na miarę możliwości i kompetencji), aby racjonalnie dobierać i wykorzystać w praktyce dostępny dorobek nauki oraz wspomagać jego rozwój” (Lichtarski, 2015). Rosnące znaczenie nauk o zarządzaniu wynika z ich dynamicznych zdolności do integrowania wiedzy z różnych obszarów, a przede wszystkim ekonomii, finansów, marketingu, socjologii i psychologii oraz innych. Nauki o zarządzaniu można uznać za multiparadygmatyczny obszar wiedzy, wymagający różnych teoretycznych perspektyw badawczych. I taki jest kierunek ich przyszłego rozwoju.

Nauki o zarządzaniu ulegają ciągłej ewolucji. Myślę, że nowe problemy merytoryczno-metodologiczne na przyszłość w dużym stopniu wyznaczać mogą zarówno ekonomia (behawioralna i instytucjonalna), teoria przedsiębiorstwa czy finanse. Ta pierwsza stanowi ważną podstawę teoretyczną do dalszego rozwoju nauk o zarządzaniu. Pierwszy taki przejaw równoczesnego łączenia wszystkich wymienionych dyscyplin możemy zaobserwować w pracy pt. *Model DNA firmy* (Czarnecki, 2015).

Bibliografia

- Cyfert, Sz., Dyduch, W., Latusek-Jurczak, D., Niemczyk, J., Sopińska, A. (2014). Subdyscypliny w naukach o zarządzaniu – logika wyodrębnienia, identyfikacja modelu koncepcyjnego oraz zawartość tematyczna, *Organizacja i Kierowanie*, 1, 37–49.
- Czarnecki, L. (2015). *Model DNA firmy*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Lichtarski, J. (2015). *Praktyczny wymiar nauk o zarządzaniu*. Warszawa: PWE.
- Nogalski, B. (2013). Stan i perspektywy rozwoju problematyki zarządzania strategicznego w polskich ośrodkach akademickich. W: R. Krupski (red.), *Zarządzanie strategiczne. Quo vadis?. Prace Naukowe*, 22(2). Wałbrzych: Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości.
- Nogalski, B., Szpitter, A.A. (2010). Zarządzanie wiedzą – wyzwania i realia badawcze. W: S. Lachiewicz, B. Nogalski (red.), *Osiągnięcia i perspektywy nauk o zarządzaniu*. Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business, 292–310.
- Sudoł, S. (2014). Podstawowe problemy metodologiczne nauk o zarządzaniu. *Organizacja i Kierowanie*, 1, 11–36.

Summary

Research Issue, Research Question, Research Field in Management Sciences – Retrospective Viewpoint

The article presents the state in which the Polish scientific community, in the work promotion on a postdoctoral degree, verified in the way research, scientific and empirically the problems connected with the content and areas of inquiry in the sciences of management. This state has been presented based on the analysis of data promotion proceedings conducted in the years 2007–2015 (first half) and includes the retrospective view. The article looking for answers to the issue question key: what they do, what are the priorities and where Polish management sciences are going to go?

Keywords: management sciences, habilitation, subdiscipline, research issue, research field, discipline development.

Резюме

Идеи, проблемы и области исследований в менеджменте – ретроспективный взгляд

В статье представлено фактическое состояние того, как польская научная общественность поднимает в докторских диссертациях, научно и эмпирически проверяемо, проблемы, связанные с содержанием и областями исследований в менеджменте (науке управления). В анализе использовались данные о присуждении ученой степени доктора наук за 2007–2015 гг. (первая половина года). Статья включает в себя ретроспективную картину. В статье автор пытается ответить на ключевой вопрос в отношении менеджмента в Польше, как научной дисциплины: чем занимается, каковы его приоритеты и куда направлен?

Ключевые слова: менеджмент, докторские диссертации, субдисциплины, идеи, области исследований, развитие дисциплины.

Prof. dr hab. Bogdan Nogalski

Profesor tytularny nauk ekonomicznych w zakresie organizacji i zarządzania, profesor zwyczajny Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku i Uniwersytetu Gdańskiego. Doktor honoris causa Uniwersytetu Biottera w Bukareszcie. Zajmuje się problemami zarządzania organizacjami oraz doskonalenia różnorodnych form organizacji i systemów zarządzania. Specjalność naukowa – problematyka dotycząca różnorodnych aspektów zarządzania strategicznego, a w ostatnim okresie także problematyka zarządzania municypalnego. Autor wielu oryginalnych prac naukowo-badawczych z tego zakresu, prac aplikacyjnych oraz ekspertyz. Pełni odpowiedzialne funkcje w środowisku naukowym. Jest m.in. Przewodniczącym Komitetu Nauk Organizacji i Zarządzania Polskiej Akademii Nauk oraz Przewodniczącym Sekcji Nauk Ekonomicznych Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów.